

בבא בתרא ל"ח

מי שמכר דקל יאמר לקונה כורכמא דרישקא מכרתי עקור אותו ולך דקל הלוקח קנה את הקרקע 'משיפולא עד תהומא', כל הקרקע בשוליו של האילן, משפת הקרקע עד התהום. וגם אם האילן ימות או יתייבש יטע אחר במקומו. ואין בעל השדה יכול לחפור תחת האילן אפילו בעומק רב. מדוע הוא קנה את הקרקע שכנגד האילן?, הרי שנינו שמי שקנה אילן אחד או שנים לא קנה קרקע הוא לא קנה כלל. ומה שהוקשה לכם שכיון שקנה את הדקל להתקיים בקרקע, נמצא שקנה את יניקת הקרקע גם לטעת במקומו דקל אחר אחרי שיתייבש או יקצץ¹⁰⁹. יאמר לו המוכר, 'כורכמא דרישקא' מכרתי לך עקור כורכמך ולך.

אלא א' רבא בא מחמת טענה כמו שמי שמוכר כרכום של גנה בתוך הקרקע מניחים אותו עד שיגמור פריו ועוקרו. ומכרתי לך את הדקל לפירותיו ולא מכרתי לך את הקרקע, אלא להשאיר את האילן בקרקע שלי כל זמן שהוא צריך לקרקע עד שייבש. והרי אחרי שהדקל יבש הקרקע לא תועיל לו. וכמו שעוקרים את הכרכום אחר שהבשיל ואינו יכול לטעת כרכום אחר במקומו, גם אתה לא תטע אילן אחר במקומו. אלא אמר רבא כאן הוא קנה את הקרקע שתחת האילן כשבא מחמת הטענה. כשהקונה טוען למוכר מכרת לי במפורש את האילן והקרקע שתחתיו לטעת אילן אחר במקומו בשטר. ואכלתיה שני חזקה ולא נזהרתי בשטרי יותר משלש שנים.

אם מכר כורכמא רישקא היה לו מר קשישא בנו של רב חסדא אמר לרב אשי, ואם מכר לו כמו 'כורכמא רישקא' מה היה לו לעשות.

אם נאמר שהקונה דקל יחידי נאמן בטענה זו ויכול לטעת במקומו אחר. אם כשמכר לו סתם דקל לפירותיו ולא פירש לו קרקע אין לו קרקע אם יבש או נעקר ולא יטע אחר במקומו, מה היה למוכר לעשות כדי שהקונה לא יבוא מחמת טענה ויטע אחר במקומו. הרי כל אדם יטעון אחר שלש שנים שפירש לו קרקע, מאחר שהוא נאמן בטענתו? אמר לו רב אשי, שהיה צריך למחות, להודיע בתוך כל שלש שנים שלא מכר לו קרקע אלא כמו 'כורכמא דרישקא', והקונה לא יכול לטעון אחר שלש שטר היה לי ואבד כיון שמיחה בו והיה לו להזהר בשטרו.

שאם לא תאמר שמחאה כזאת היא מחאה, ב' משכנתא דסורא' שכתוב בה 'במישלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף', אם המלוה יכבש את שטר המשכנתא ויאמר לקוחה היא בידי יהיה נאמן והלוה יפסיד את שדהו. האם חכמים מתקנים

דבר שהלוחה יכול לבוא לידי הפסד. אלא יש לומר שהלוחה היה צריך למחות בתוך שלש, ולומר שהוא לא קנה ממנו את השדה אלא שהוא אוכל פירות במשכנתא.

משנה

שלש ארצות לחזקה¹¹⁰ יש בארץ ישראל, החלוקות זו מזו לענין חזקת שלש שנים. אם בעל הקרקע היה ביהודה ואדם החזיק בקרקע שבגליל שלש שנים בלא מחאה, אינה חזקה¹¹¹ עד שיהיה עמו במדינה אחת. כשהיה ביהודה בעיר אחת והחזיק ביהודה בעיר אחרת כיון ששיירות מצויות. אמר רבי יהודה, שלש הארצות אינן חלוקות לחזקה ואם היה בגליל והחזיק ביהודה היא חזקה, ואפילו היה באספמיא שרחוקה מהלך שנה מארץ ישראל והחזיק בארץ ישראל היא חזקה¹¹².

גמרא

אבא ב"מ אמר בשם רב שהת"ק טובר שמחאה שלא בפניו היא מחאה
הגמרא שואלת, אם התנא קמא סובר שמחאה שלא בפניו היא מחאה, כששניהם גרים בעיר אחת ומיחה בפני שנים מן השוק שלא בפניו של המחזיק היא מחאה¹¹³ ¹¹⁴, תהיה מחאה אפילו אם היה ביהודה והחזיק בגליל. ואם הוא סובר שמחאה שלא בפניו אינה מחאה, לא תהיה מחאה אפילו היה ביהודה והחזיק ביהודה בעיר אחרת, ומדוע שנינו במשנה עד שיהא עמו במדינה? אמר רב אבא בר ממל בשם רב, שהתנא סובר שמחאה שלא בפניו היא מחאה.

משנתנו בשעת חירום וסתם יהודה וגליל כשעת חירום
תהיה מחאה? עונה הגמרא, מפני שהמשנה מדברת כשיש תיגרות בין יהודה וגליל ואין שיירות מצויות מזו לזו¹¹⁵. שואלת הגמרא, אם מדובר בשעת חירום, מדוע התנא אומר יהודה וגליל ולא אומר שכל הארצות

110 אמרו בירושלמי, א"ר אלעזר אפי' שתי אכסניות כגון שלומי ונבורו והירדן מפסיק בינתים ועומד ורואה אחד מחזיק בשדה שלו אינה חזקה עד שיהא עמו באותה העיר ובאותה מדינה רב אמר עיקר חזקה הכנסת פירות דאפי' ראהו חורש וקוצר ומעמר ודש וזורה ובורר ולא ראהו מכניס פירות אינה חזקה עד שיראהו מכניס פירות. רשב"ם.

111 כמו שמפרשים בגמרא שסתם יהודה וגליל כשעת חירום ומחאת בעל הקרקע אינה מחאה, שהרי אין מי שיגיד לו למחזיק שהוא מיחה ויזהר בשטרו שאין השיירות מצויות. ואע"ג שלא מיחה לא הפסיד בשתיקתו והיה למחזיק להזהר בשטרו. רשב"ם.

112 לכך האריכו את שני חזקה זמן מרובה של ג' שנים שאם היה באספמיא ואם יחזיק זה בקרקע שלו שנה ובתוך שנה ראשונה יצא הקול ילכו בשנה שניה ויודיעוהו לבעל הקרקע ולשנה שלישית יבא וימחה. ויותר מג' שנים אין דרך אדם להרחיק מביתו. רשב"ם ותוס'.

113 'חברך חברא אית ליה' והמחזיק שמע דבר זה והיה לו להזהר בשטרו וכיון שלא נזהר הפסיד. ולכן שנינו עד שיהא עמו במדינה אחת שכוין ששניהם במדינה אחת היא מחאה אפילו שאינם בעיר אחת. רשב"ם.

114 בכל מקום נקטו מחאה שלא בפניו היא מחאה, ולא נקטו חזקה שלא בפניו היא חזקה. מפני שהטעם תלוי במחאה ולא בחזקה. שאדם המחזיק בקרקעותיו של חברו יש לו קול שבעל הקרקע חוקר ושואל על נכסיו. אבל למחאה אין כל כך קול שהמחזיק אינו מחזיר לדעת אם בעל קרקע מוחה. ולפיכך אין חזקתו חזקה כשאינו יכול לשמוע מחאתו שמה יועיל שמיחה. תוס'.

115 ואם ימחה הדבר לא יבא לאזניו של המחזיק שיוזהר בשטרו, ולכן אינה מחאה. וכיון שמחאתו של מערער אינה מחאה חזקתו של המחזיק אינה חזקה. שהטעם של חזקת ג' שנים הוא משום שהמחזיק יכול לטעון למה לא מחית בתוך שלש וכא אינו יכול לטעון שהרי לא היה יכול למחות שהרי אינה מחאה. רשב"ם.

חלוקות לחזקה בשעת חירום¹¹⁶? עונה הגמרא, שרבי אבא בא להשמיע שסתם יהודה וגליל, אפילו בשעת שלום, הם כשעת חירום¹¹⁷ שאין שיירות מצויות מזו לזו. אבל בשאר מלכויות אם יש חירום, אינה חזקה אבל בשעת שלום היא חזקה¹¹⁸.

רב יהודה א' בשם רב אין מחזיקים אמר רב יהודה בשם רב, אין מחזיקים בנכסי בורח¹¹⁹, אם החזיק בנכסי בורח אינה חזקה, מפני

שמחאה שלא בפניו אינה חזקה¹²⁰. ואמר רב יהודה כשאמרתי את דברי רב לפני שמואל¹²¹ אמר לי האם הוא צריך למחות בפניו?! הרי מחאה שלא בפניו היא מחאה ומחזיקים שלא בפניו מפני שהיה לו למחות. שואלת הגמרא, האם רב בא לומר שמחאה שלא בפניו אינה מחאה. הרי רבי אבא מפרש בשם רב שהתנא קמא סובר שמחאה שלא בפניו היא מחאה? עונה הגמרא, שרב מפרש כך את טעמו של תנא קמא, מפני שאם לא כן יהיה קשה מהרישא של המשנה על הסיפא. אבל הוא עצמו סובר כרבי יהודה, ומחאה שלא בפניו אינה מחאה.

וי"א שר"י א"ר מחזיקים בנכסי ויש אומרים, שרב יהודה אמר בשם רב, שאם החזיק נכסי בורח היא חזקה, מפני שמחאה שלא בפניו היא מחאה¹²². וכשאמרתי את הדברים לפני שמואל אמר לי, הדבר פשוט

116 יש מפרשים מ"ש יהודה וגליל כיון שמעמידים בשעת חירום אפילו יהודה ויהודה לא תהיה חזקה. ואין נראה בעיני שא"כ היה לו לומר אי הכי אפילו יהודה ויהודה נמי לא. ועוד שר' אבא מתרץ בשעת חירום שנו שיש תגרה בין המלכויות, אבל עיירות של מדינה ומדינה אין ביניהם תגרה. רשב"ם.

117 תוס' הקשו ממה שאמרו במסכת גיטין המביא גט ממדינה למדינה בא"י א"צ לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום שכיון שיש עולי רגלים עדים מצויים לקיימו, ואפי' בזמן שאין בהמ"ק כיון שיש בתי דינים קבועים. וי"ל שלגבי גט מצויים לקיימו אפי' מיהודה לגליל מפני שהאשה רגילה לחזור אחר עדי קיום. אבל כאן אם לא היו מצויים מאד לעולם לא ישמע את מחאתו שהמחזיק לא רגיל רגיל לחזור אם הבעלים מחה. ולכן לא די בשיירות של עולי רגלים ובתי דינים. לא סגי וא"ת הרי אמרו בגיטין רב ששת מצריך מערסא לערסא ורבא מצריך אפי' באותה שכונה. והקשו והא רבא הוא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו. ותירצו שאני בני מחוזא דגנידי. האם במחוזא מחאה שלא בפניו לא תהיה מחאה ויצטרך לבא לפניו למחות! וי"ל שכשהעדים חותמים על הגט במחוזא והולכים אין הדרך שיצעקו בעיר אנחנו חתמנו על גט פלוני, אבל במחאה רגיל שיאמרו בהליכתם פלוני מיחה ואחרים שומעים אחרים עד שנשמע בבית המחזיק. תוס'.

118 ומה שרבי אבא אמר בשעת חירום שנו הוא אמר שיהודה וגליל הן כשעת חירום של שאר מלכויות. רשב"ם.

119 מדובר בבורח מחמת ממון שאם מדובר בבורח מחמת מרדין שמואל אינו חולק כמו שמוכח בסמוך. ודוקא בבורח באדם אחר היא חזקה שיכול לבא למקום שמחזיק ולמחות, אבל בורח שאינו רשאי לבא ובמקום שעומד אינה מחאה שהיא שלא בפניו, וסבר כר' יהודה שאומר ויבא לשנה אחרת וימחה, ומשמע שצריך למחות בפניו. וא"ת אולי גם לר' יהודה ולא צריך מחאה בפניו והוא אומר ויבא במדינה שהמחזיק בה וימחה, כגון אם הוא ביהודה יבא ביהודה וימחה, שאז תשמע מחאתו. ולא אומרים שכיון שחזקה נשמעת עד אספמיא גם המחאה תשמע עד אספמיא. ואם מחאה שלא בפניו היא מחאה ישב במקומו וימחה. שאם גם המחאה נשמעת בכל מקום שהחזקה נשמעת אין מוכח לעיל שלחכמים מחאה שלא בפניו היא מחאה. אלא ודאי פשוט לגמרא שהחזקה נשמעת מרחוק אבל המחאה לא. וי"ל ממה שלא שנו במשנה ר' יהודה אומר ויבא לשנה אחרת וימחה ויודיעוהו, ראייה שצריך למחות לפניו. ר"י. תוס'.

120 כמו שמפרש בספר שמחאה שלא בפניו אינה מחאה, וכיון שאינו יכול למחות גם זה לא יכול להחזיק. וכסבר כר' יהודה שאמר במשנה ילכו ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת. שמשמע שצריך למחות בפניו. רשב"ם.

121 לאחר פטירתו של רב כשרב יהודה בא ללמוד לפני שמואל.

122 והיה לו למחות ומשלא מיחה הפסיד. כיון דשיירות מצויות אנן סהדי שנודע לו שאחרים החזיקו בקרקע שלו ולא יכול לטעון לא ידעתי. ולפיכך לא מחיתי. שכמו שמחאה שלא בפניו היא מחאה משום חברך חבא אית ליה והמחזיק שמע את מחאתו של המערער, כך נודע לו שהחזיק בקרקע שלו, והוא לא מיחה והפסיד. ונקט בורח לאו דוקא והוא הדין לכל המרחיקים מארצם. אלא שאין דרך בני אדם להחזיק בקרקע של אחרים בגזל אלא בקרקע

שמחזיקים, האם הוא צריך למחות בפניו¹²³. ושואלת הגמרא, מה רב שאמר שמחזיקים בנכסי בורח בא להשמיע, הרי רבי אבא בר ממל אמר משם רב שמחאה שלא בפניו היא מחאה והיה לו למחות. ולכן חזקה שלא בפניו בלא מחאה היא חזקה? אומרת הגמרא, שלעולם מחאה שלא בפניו היא מחאה, ורב¹²⁴ בא להשמיע שאפילו אם מיחה בפני שנים שאינם יכולים לומר לו היא מחאה¹²⁵.

ושמואל שאל על דברי רב פשיטא, כמו שאמר¹²⁶ רב ענן, לי התפרש לי ממר שמואל שאם מיחה בפני שני בני אדם שיכולים לומר לו היא מחאה, מיחה בפני שני בני אדם שאינם יכולים לומר לו אינה מחאה. ושמואל אינו סובר את החידוש שיש בדברי רב. ורב סבר 'חברך חבא אית ליה וחברך דחברך חבא אית ליה', והחידוש בדבריו הוא שאפילו אם מיחה בפני שנים שאינם יכולים לומר היא מחאה.

אין מחזיקים בנכסי בורח מחמת מרדין ומחאה אמר רבא, הלכה אין מחזיקין בנכסי בורח, שלא בפניו של בורח מחי' ממון היא מחאה ומחאה שלא בפניו היא מחאה. ושואלת הגמרא, הרי שני הדברים סותרים מפני שאין מחזיקים בנכסי בורח, מפני שמחאה שלא בפניו אינה מחאה. וכיון שהמערער אינו יכול למחות, המחזיק לא יכול להחזיק. ואם מחאה שלא בפניו היא מחאה, חזקה שלא בפניו היא חזקה ומחזיקים בנכסי בורח שהרי היה יכול למחות ומשלא מיחה הפסיד? מתרצת הגמרא, רבא פסק הלכה שמחאה שלא בפניו היא מחאה בבורח מחמת ממון. משום שהיה יכול למחות¹²⁷, ובכל מקום שאדם יכול למחות חזקתו של חברו בנכסיו היא חזקה הואיל ולא מיחה. כאן בבורח מחמת מרדין, אין מחזיקים בנכסי בורח מחמת רציחת נפשות שירא למחות במקום שבו הוא נמצא פן מקומו יודע ויהרגוהו.

בורח. רשב"ם.

123 ממה ששינינו במשנה ג' ארצות לחזקה שמענו שמחאה שלא בפניו היא מחאה והיה לו למחות ומשלא מיחה הפסיד. בירושלמי אמרו, רב אמר אין חזקה לבורח ולא מארץ לארץ, ושמואל אמר יש להן חזקה. אמר רב נחמן קרא מסייע ליה למר 'ויתן לה המלך סריס אחד לאמר השב את כל אשר לך ואת כל תבואת השדה מיום עזבה את הארץ ועד עתה'. רשב"ם.

124 ומסתמא היינו יודעים שהוא סובר כסתם משנה ממה שמפרש אותה כך. רשב"ם.

125 כגון חיגרים או שהולכים למדינת הים ומרחיקים מאותו המלכות שהמחזיק גר בה בכ"ז מחזיקים בנכסי בורח ותועיל לו מחאה כזו. ואע"ג שאלו לא יאמרו למחזיק. שחברך חבר יש לו. וכיון שהיא מחאה היא גם חזקה. ושמואל שהקשה על דברי רב ואמר פשיטא וכי למחות לפניו הוא צריך, לא העלה בדעתו את רבותא שרב אמר. רשב"ם.

126 גירסת רשב"ם אמר רב ענן.

127 דכיון שהוא בורח מחמת חוב ממון אין זה בורח אלא להשתמט עד שיהיה לו ויפרע ואינו ירא למחות שכיון שהוא אנוס הוא ואין לו מה לפרוע אין רודפים אחריו, ואינו חושש אם יודע מקומו. רשב"ם.

